

פרשת בהר - בחוקותי

עמל התורה - יסוד כל הבריאה

החומרי ומאידיך הנשמה הרוחנית, ולכל אחד מהם יש את דרכו לצאת מן הכח אל הפועל ולבא לידי ביטוי.

הגוף בא לידי ביטוי בכל המלאכות הגשמיות שהאדם עושה שאלו הם מעשים חומריים, אך הגילוי של הנשמה בפועל הוא ע"י 'כח הדיבור', שהדיבור הוא החלק הרוחני באדם, וכמו שכתוב בפרשת בראשית "וייצר אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" ובפסוק זה מבוארים שני חלקים אלו, מצד אחד יש עפר מן האדמה שזהו הגוף החומרי, ומצד שני יש את "ויפח באפיו נשמת חיים" שזו הנשמה הרוחנית, ועל כניסת הנשמה הרוחנית כתוב בפסוק "ויהי האדם לנפש חיה" ומתרגם שם האונקלוס 'לרוח ממללא', זאת אומרת שכח הדיבור הוא היציאה לפועל של החלק הרוחני והביטוי של הנשמה שיוצא דרך הגוף, וזה הכונה במש"כ הרמ"א (או"ח סי' ו) בביאור ברכת אשר יצר על לשון הברכה 'מפליא לעשות' בזה"ל, **ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר כח האדם בקרבו וקושר דבר רוחני בגשמי**, כלומר שזהו פלא עצום שהקב"ה הכניס נשמה רוחנית בגוף חומרי ודווקא דרכו היא יכולה להתגלות כאן בעולם הזה, ושני החלקים האלו נשארים קיימים ופועלים יחד.

ולפי זה נראה לבאר את הספק בגמרא, שלאחר שכבר התברר שאדם לעמל יולד עדיין יש להסתפק לאיזה עמל נולד, האם לעמל החומרי שזהו 'עמל מלאכה' ובכל שעמל בלבד בזה כבר מגיע לצורת האדם הנכונה, או שנברא דוקא **ל'עמל פה'** שכפי שהתבאר העמל בדיבור זהו עמל של הנשמה המתגלה דרך כח הדיבור, ורק ע"י עמל זה מוציא לפועל את מהותו כאדם.

ואת זה פושטת הגמ' שהאדם נברא ל'עמל פה', דהיינו שהאדם חייב לעמול בחלקו הרוחני, ולא סתם עמל פה אלא עמל תורה כי זו האפשרות היחידה שאפשר להגיע לרוחניות. ועולה לפי מסקנת הגמרא שהעמל בתורה אינו עוד תוספת מעלה שאם רוצים משיגים ואם לא אפשר גם לולא זה, אלא כל צורת האדם היא לעמל של רוחניות שנמצא רק בתורה הקדושה, ומי שלא עמל בתורה חסר לחלוטין בכל מהותו ובכל צורתו כ'אדם'.

והנה במס' אבות (מש' יג) מביאה המשנה את דברי הלל הזקן **'הוא היה אומר... ודלא מוסיף יסף ודלא יליף קטלא חייב'**, וכתב שם המהר"ל ז"ל, 'פירוש **אם אינו מוסיף להיות עמל בתורה הוא יסיף כלומר שמת קודם זמנו**, וזה כי כבר התבאר כי האדם שנקרא שמו אדם על שם שהוא מן האדמה שהיא בעלת חומר, ודבק בחומר האדם ההעדר... ולפיכך צריך האדם להוסיף בתורה השכלית שהוא הפך החומר והיא חיותו של אדם. וגם שעל ידי התורה יש לו דביקות בו יתברך כמו שבארנו זה בכמה מקומות,

"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמורו ועשיתם אותם" (כו,ג) ופירש"י 'יכול זה קיום מצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמור הרי קיום המצוות אמור מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה'.

ומכך שמייד אחרי כן מובאים כל הברכות, נמצא שהעמל בתורה הוא תנאי לכל הברכות הכתובות בהמשך הפסוקים, שדווקא ע"י **העמל** זוכים לברכות של "ונתתי גשמיכם בעתם ועץ השדה יתן פרי" ושאר כל הברכות האמורות, וכאשר לא **עמלים** בתורה, מגיעים כל הקללות, כמש"כ בהמשך (פס' יד) "ואם לא תשמעו לי" שגם שם פירש"י 'ואם לא תשמעו לי - להיות **עמלים** בתורה ולדעת מדרש חכמים'.

ונראה לבאר עניין זה שדווקא העמלות היא הנותנת לאדם הבטחה לכל הברכות, בשונה משאר מצוות התורה ואפי' לימודה שלא מצאנו הבטחה כזו, שאכן ההנהגה עם האדם באופן כללי תלויה רק בדרגת עמלותו באיזה עניין שיהיה, שהנה בפסוק באיוב (ה,ז) כתוב "כי אדם לעמל יולד", ובמצודת דוד שם פי', **'הלא האדם נברא להיות עמל על טרפו לא לקחת מזולתו דבר אשר לא עמל בו'**, כלומר שצורת בריאתו של האדם היא שעליו לעמול בכדי להשיג את מבוקשו ואין מציאות כזו שאדם יקבל משהו חינם, וזו כל מטרת ביאתנו בזה העולם, שמתחילה רצה הקב"ה שנזכה לעוה"ב אך אם נקבל עולם הבא שלא טרחנו עבורו כלום יהיה זה 'נהמה דכיסופא', ולכן הבריאה מתנהלת באופן שנעבוד את ה' ונקיים את רצונו ועל כך נקבל שכר בעוה"ב אך בלי שנעמול לא נוכל לזכות לשום דבר.

והנה איתא בגמרא בסנהדרין (צט, ב) **'א"ר אלעזר כל אחד לעמל נברא שנאמר אדם לעמל יולד איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עלי פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפין הוי אומר לעמל תורה נברא'**, ומדייק הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל (דעת חכמה ומוסר) מכך שאומרת הגמרא 'כל אחד לעמל נברא', ז"א שהעמל אינו רק אמצעי להשגת התכלית בלבד, אלא העמל הוא התכלית בעצמו, שאדם לעמל יולד - כל' הוא נברא בשביל לעמול וזו כל מציאותו, וכל הנידון בדברי הגמרא הוא **לאיזה** סוג של עמל הוא נברא, אך זהו ברור לגמרי שצורת האדם הנכונה היא שיהיה עמל באיזה דבר שיהיה.

ואולם דברי רבי ירוחם ז"ל התייחסו לתחילת דברי הגמ', אך נראה כי גם בהמשך דברי הגמרא שם מתבאר היטב לפי דרכו, ונבאר הדברים, הנה באדם פועלים שני כוחות, מצד אחד יש את הגוף

כי אם לא היתה התורה לא היה לאדם בעל חומר דביקות בו יתברך ולפיכך בתורה יש החיים, וזהו דלא מוסיף יסיף, ופירוש דלא מוסיף שאינו יגע ועמל בתורה, **אע"ג שלמד התורה רק שאינו עמל בדבר ואינו מגביר השכל על החומר שדבק בו ההעדר**, ולפיכך הוא יסיף.

המבואר בדבריו שמאחר ועיקר עבודת האדם בזה העולם היא לצאת מתחת השלטון החומרי ולהיות תחת השלטון השכלי, רק בשעה שעמל בתורה משעבד את גופו תחת השכל וכך הופך להיות שכלי ומקיים את תכליתו, אך אם הוא לומד בעצלות בלא עמל ויגיעה, הרי הוא עדיין משועבד לתכונות גופו החומרי ולא רק שאינו מתעצם בתורה, אלא הוא אף עלול להיעשות חומרי יותר כי הוא עדיין נותן לתכונותיו החומריות לשלוט עליו ועל מעשיו, וכדי להצליח להשליט את השכל על הגוף ע"י לימוד התורה צריך לחזור ולהתייגע בלימוד, וכאשר לא מבינים משהו עד הסוף לא להסתפק בהבנה השטחית בלבד, אלא לעמול ולהתאמץ להבין

ורק כך אפשר לשעבד לחלוטין את גופנו תחת השכל ולהתרומם מהחומר.

ועתה מבואר היטב מדוע כשכתוב "אדם לעמל יולד" מסיקה הגמרא שמדובר דוקא על עמל פה ודוקא על עמל בתורה, כי באמת כל תכלית האדם היא להפוך לרוחני וודאי שזו מטרת ביאתו לעולם, ולכן מי שלא מזדהה עם הצורך והחיוב של הציווי 'שתהיו עמלים בתורה' הרי הוא פוגם בכל מהותו ומטרת בריאתו, וזאת הסיבה שכל הברכות מכוונות כלפי נקודה זו של 'אם תהיו עמלים בתורה' או מאידך שלא תהיו עמלים בתורה שעל זה באו כל הקללות, כי עמל התורה זו כל צורת האדם ומי שמתרפה בזה הוא פוגם ביסוד כל הבריאה ולכן כל הברכות והקללות תלויות דוקא בנקודה זו, כי כאשר פוגמים בצורת הבריאה נהיה הסתר פנים והעדר, ומההסתר והחסרון הזה מגיעים כל הקללות והצרות, אך כשמנתהלים בבריאה באופן הנכון זוכים לגילוי של שפע ושל אור ומגיע הרבה ברכה.

דברים שאמר רבינו שליט"א לרגל החזרה לישיבה

ב"ה הגענו לשלב מסוים של פתיחת הישיבה שאע"פ שב"ה הבחורים למדו מצוין דרך הטלפון בחברותות הכל למעלה למעלה מן המשוער, בכל זאת דבר אחר ומהות אחרת הוא הלימוד בחבורה בתוך עשרה שיושבים ולומדים ועשרים שיושבים ולומדים, בודאי יהיה בזה תוספת כח להתעלות וללמוד כמו שצריכים.

ברצוננו להעיר נקודה מסוימת, הנה בכל שלב ומצב שאדם נמצא הוא צריך לנצלו ולהפיק ממנו את כל מה שניתן ואת הכי טוב, ולהוציא מכל דבר את הטוב שבו, והנה עד עתה שלמדו בבית דרך הטלפון העבודה בזה היתה להתעלות מעל הקשיים הקיימים לא להיות מפונק ולהתמודד עם כל קושי, אשר כל אלו עושים קנין גדול בתורה. אולם עכשיו זהו מצב אחר. אשר העבודה במצב זה היא אחרת ממה שהיה עד עכשיו, והעבודה היא לקנות את מידת ה'אחריות'. ובאמת אחד מהדברים הבעייתיים ביותר בדורנו בישיבות הוא חוסר האחריות, אשר בחורים עושים מה שליבם חפץ הולכים לישון מתי שרוצים, קמים מתי שרוצים, רק שיש משגיח ועוד דברים המחייבים אז נדרשים איך שהוא לקום וכו', אבל ודאי שזה מגיע מאיזו כפיה וממסגרת מחייבת, אך ודאי שאין זו צורתו האמיתית של האדם.

הנה המיעוט של 'איש - ולא קטן' שנתמעט בהו קטן בכמה מקומות בתלמוד, הוא מפני ש'איש' ענינו אדם שיש בו 'דעת', ו'דעת' היא לקיחת אחריות, ולכך קטן שחסר ענין זה של לקיחת אחריות נתמעט מ'איש', משום שאינו יכול לקבל שמירה על עצמו שהרי לא קיבל עדיין צורת איש - אדם בר דעת. נמצא שאדם צריך להיות אחראי על עצמו דהמושג אחריות הוא 'דעת'. וא"כ עתה כאשר באים למסגרת הישיבה אך באופן שונה כאשר הצוות אינו נמצא, העבודה של כ"א ואחד היא לקנות את מידת האחריות - להיות בר דעת, בחורים שמתחננים היום לא יודעים מה זה להקפיד על ניקיון על סדרים וכדו', הם רגילים שמנקים להם, שמכינים להם אוכל, הכל הם מקבלים בזמן ומיד. וזה גורם הרבה בעיות.

ע"כ בהזדמנות זו הוא הזמן הנכון לקנות בנפשכם קנין זה של 'אחריות'. מסופר שר' ישראל אמר על השידוך של ר' חיים עוזר אני יודע שהוא 'עילוי' אבל - "את בתי נתתי לאיש הזה" קודם צריך להיות 'איש', בחור צריך לקנות בבחרותו מעלת 'איש'. ועבודה זו גורמת חיזוק גדול לאדם ויכולה לשנות את כל מהותו.

אמנם חוץ מהסיכון של מגפה זו והכללים שצריך לשמור מסכנה זו, יש דבר נוסף שיש לידע, והוא שאדם שהתחייב על דבר מסוים הרי שמן התורה הוא חייב לקיים מה שהתחייב, דהנה יש תשובה באהל משה, אשר מאריך בענין זה על מה דאיתא בגמ' 'מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו', דיש להבין על מי מדובר שאינו עומד בדיבורו, ומהו הענין שיפרע מדור המבול ודור הפלגה, ומבאר שם שענין זה של 'עומד בדיבורו' הוא יסוד בסיסי אשר היה כבר קודם מתן תורה שאדם אשר מבטיח דבר הוא צריך לקיימו, וזהו יסוד בכל מידת האמת של האדם, ואפילו בני נח חייבים בזה.

אתם התחייבתם לקיים את ההוראות כשנכנסתם ל'קפסולה', ואדם חייב לקיים את מה שהתחייב (וזה חוץ מצד הסכנה שבדבר), וענין זה של 'עומד בדיבורו' גם כן בונה את האדם יותר בחלק של האחריות (הנזכר לעיל) אשר מילה של אדם זו מילה והוא עומד אחרי מה שאומר, וכשהבטיח דבר מה חייב לקיים הבטחתו.

יהי רצון שתצליחו להתעלות מעלה מעלה בכל מעלות התורה, ותקבלו גם את התועלת הגדולה מהמחויבויות שעומדות לפניכם, ותזכו לקנות בנפשכם מעלת 'איש'.